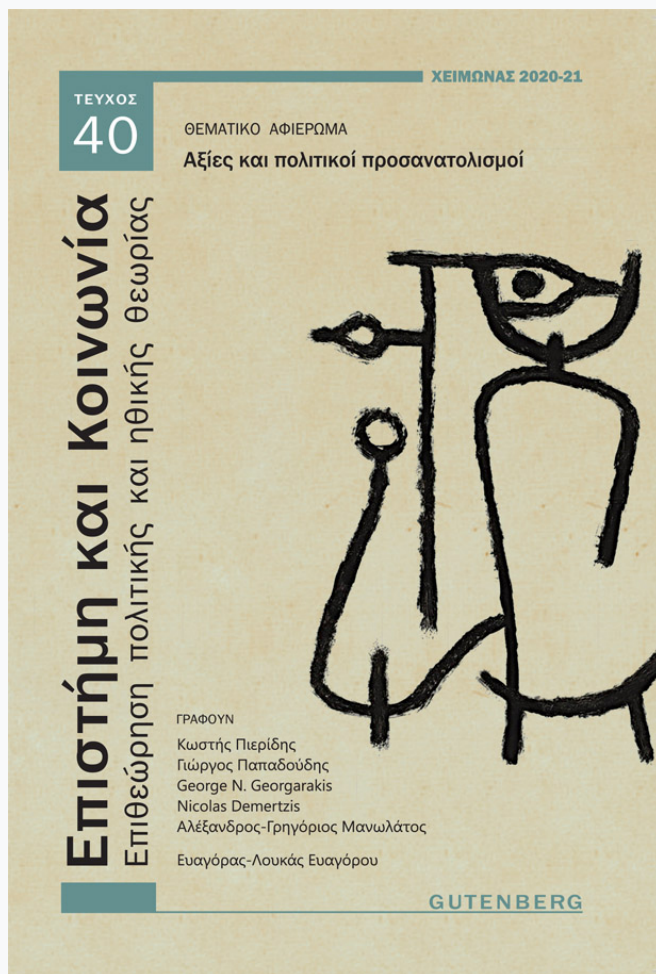

Science and Society: Journal of Political and Moral Theory

Vol 40 (2021)

Αξίες και Πολιτικοί Προσανατολισμοί

Ένας αιώνας διεθνών σχέσεων 1919-2019,
Ανδρέας Γκόφας, Γιώργος Λ. Ευαγγελόπουλος &
Μαριλένα Κόππα (επιμέλεια), Εκδόσεις Πεδίο,
2020, σελ. 549

Χρήστος Φραγκονικολόπουλος

doi: [10.12681/sas.27385](https://doi.org/10.12681/sas.27385)

Copyright © 2021, Χρήστος Φραγκονικολόπουλος

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

To cite this article:

Φραγκονικολόπουλος Χ. (2021). Ένας αιώνας διεθνών σχέσεων 1919-2019, Ανδρέας Γκόφας, Γιώργος Λ. Ευαγγελόπουλος & Μαριλένα Κόππα (επιμέλεια), Εκδόσεις Πεδίο, 2020, σελ. 549. *Science and Society: Journal of Political and Moral Theory*, 40, 188–191. <https://doi.org/10.12681/sas.27385>

Ανδρέας Γκόφας, Γιώργος Λ. Ευαγγελόπουλος & Μαριλένα Κόππα (επιμ.), *Ένας αιώνας Διεθνών Σχέσεων 1919-2019*, εκδόσεις Πεδίο, Αθήνα 2020, 549 σελ.

ΣΗΜΕΙΟ ΕΚΚΙΝΗΣΗΣ του επιστημονικού κλάδου των Διεθνών Σχέσεων (εφεξής: ΔΣ) αποτελεί η δημιουργία αντίστοιχης έδρας στο Πανεπιστήμιο Aberystwyth (Ουαλία) το 1919. Καθοριστικό ρόλο στην εξέλιξη αυτή έπαιξε η έκρηξη του 'Μεγάλου Πολέμου' (1914-1918), του οποίου οι καταστροφικές συνέπειες συγκλόνισαν τον κόσμο. Έκτοτε, η θεωρία των ΔΣ έχει εξελιχθεί σημαντικά όχι μόνο σε ζητήματα συνεργασίας και σύγκρουσης στη διεθνή ζωή, αλλά και σε θέματα που αφορούν από διαφορετικά πεδία εστιάζοντας κυρίως σε δομές εκμετάλλευσης που ενυπάρχουν σε όλα τα κοινωνικά συστήματα, άρα και σε αυτό των Διεθνών Σχέσεων.

Το συλλογικό έργο *Ένας αιώνας Διεθνών Σχέσεων*, όμως, δεν αποτελεί μόνο μια έκδοση υψη-

λού συμβολισμού και αναστοχασμού της πορείας του κλάδου τα τελευταία 100 χρόνια. Κυρίως αποτελεί μια προσπάθεια αποτίμησης της εξέλιξης του κλάδου στην Ελλάδα, όπου η μελέτη των ΔΣ, μέχρι πρόσφατα, ταυτιζόταν με την ανάλυση των ελληνοτουρκικών σχέσεων. Κατά συνέπεια, ο τόμος υπερβαίνει τις συχνά άγρονες αντιπαραθέσεις, οι οποίες στο παρελθόν είχαν ταλανίσει τον κλάδο, και αποκαλύπτει με τα κείμενα που φιλοξενεί ότι υπάρχουν βάσιμοι λόγοι αισιοδοξίας για το μέλλον.

Πρώτον, αναδεικνύει σύγχρονα ρεύματα, οριοθετεί τη σχέση του κλάδου με όμορα πεδία (ιστορία, γεωγραφία, οικονομία, δίκαιο, πολιτική φιλοσοφία, ευρωπαϊκές σπουδές, ψυχολογία και κοινωνιολογία) και τις αναλυτικές προκλήσεις που αυτά θέτουν. Προσφέρει, θα μπορούσε να υποστηρίξει κανείς, ένα αντίδοτο στην κόπωση από τις σεκταριακού τύπου αντιπαραθέσεις μεταξύ αντιτιθέμενων θεωρητικών '-ισμών'. Άλλωστε, η παγκοσμιοποίηση

των ΔΣ, έχει ως συνέπεια και το γεγονός ότι οι επιμέρους επιστημονικοί κλάδοι αλληλεπιδρούν ο ένας με τον άλλον ολοένα και περισσότερο. Δεν πρέπει να θεωρούμε τις θεωρίες ως διακριτικά σύνολα υποθέσεων εργασίας που λειτουργούν ανταγωνιστικά η μία προς την άλλη. Αντίθετα, η κατανόηση και χρησιμοποίηση των αρετών των διαφορετικών θεωριών δεν είναι μόνο οντολογικά και επιστημολογικά αποδεκτή, αλλά και απαραίτητη στην επιστήμη των Διεθνών Σχέσεων. Είναι αναγκαία η απομάκρυνση από απλουστευτικά, μονοαιτιακά θεωρητικά σχήματα και η σύνθεση διαφορετικών στοιχείων των επιμέρους θεωριών. Οι θεωρίες των ΔΣ πρέπει να είναι αλληλοσυμπληρούμενες κι όχι αμοιβαία αποκλειόμενες, από τη στιγμή που η πολυπλοκότητα του κόσμου καθιστά απίθανο μόνο μία από αυτές να εξηγεί ολόκληρο το φάσμα της παγκόσμιας πολιτικής.

Δεύτερον, σε ένα ταραχώδες και εύάλωτο διεθνές/παγκόσμιο σύστημα, το οποίο αντιμετωπίζει πρωτοφανείς προκλήσεις, ο συλλογικός τόμος αναλύει και μια σειρά από προκλήσεις της διεθνούς διακυβέρνησης: από τις γεωπολιτικές επιπτώσεις της τεχνητής νοημοσύνης στις προκλήσεις του μεταναστευτικού, της περιβαλλοντικής διακυβέρνησης, της

παγκόσμιας διαχείρισης πανδημιών και της εντυπωσιακής επανόδου της θρησκείας στη διεθνή πολιτική έως τα ηθικοκανονιστικά προβλήματα μιας παγκόσμιας δικαιοσύνης. Κατά συνέπεια, ο τόμος όχι μόνο μας δείχνει πως ο κλάδος των ΔΣ έχει ανοίξει σε νέες θεωρήσεις και οπτικές, αλλά αναγνωρίζει και ότι η πολυπλοκότητα της σημερινής παγκόσμιας πολιτικής εγείρει σημαντικές νέες απαιτήσεις από την επιστήμη και τους διεθνολόγους. Η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση το 2007-2009 υποχρέωσε τους διεθνολόγους να επεκτείνουν τον αναλυτικό τους φακό και το πεδίο της μελέτης τους σε ακραιφνώς οικονομικούς παράγοντες. Η ανύψωση του ζητήματος της κλιματικής αλλαγής σε κεντρικό παγκόσμιο πρόβλημα προϋποθέτει στοιχειώδη τουλάχιστον γνώση του αντικειμένου, που μέχρι πρόσφατα θα θεωρούνταν απλώς ως αποκλειστική εξειδίκευση των φυσικών επιστημών και των σπουδών για το περιβάλλον. Ωστόσο, η διεπιστημονική φύση της γνώσης και της ζωής αντιδιαστέλλεται emphaticά προς την κατάτμηση της γνώσης και την υπερβολική εξειδίκευση, που αποτελούν κυρίαρχα στοιχεία της σύγχρονης επιστημονικής ζωής παγκοσμίως. Τα χαρακτηριστικά αυτά οδηγούν τον επι-

στημονικό κόσμο κατά βάση σε αποσπασματικές και τομεακά προσδιορισμένες λύσεις και ναρκοθετούν την απόπειρα συνολικής θέασης του κόσμου και των προβλημάτων του και την κατάθεση προτάσεων που θα βελτιώσουν συνολικά την ανθρώπινη διαβίωση. Σε αυτό το πλαίσιο, το πεδίο των Διεθνών Σχέσεων πρέπει να αποτελέσει μέρος της ενοποίησης επιστημών και να συμβάλει αποφασιστικά στη διαδικασία αυτή.

Τρίτον, ο τόμος τολμά να εντάξει μια ενότητα (Διεθνείς σχέσεις και εξωτερική πολιτική) αναστοχαστικού χαρακτήρα, η οποία αποπειράται να αποτιμήσει την συνεισφορά της ακαδημαϊκής κοινότητας στη συγκρότηση του εθνικού στρατηγικού σχεδιασμού και τη διαμόρφωση της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής. Ειδικότερα, μια σειρά από κείμενα αναλύουν τον ρόλο και τη συνεισφορά του κλάδου στην ελληνική εξωτερική πολιτική, καθώς και τις συνέπειες που έχει ο 'εθνοκεντρισμός' και η λογική της ισχύος στα εθνικά συμφέροντα της χώρας. Όσοι/όσες αποδέχονται το αναπόφευκτο του συγκρουσιακού χαρακτήρα των ΔΣ πιστεύουν ότι υπάρχει μία 'αντικειμενική πραγματικότητα', δηλαδή ότι τα κράτη είναι 'εγωιστικοί' δρώντες που λειτουργούν ωφελμιστικά. Αδυνατούν, όμως, να αποσα-

φηνίσουν με ποιον τρόπο οι δρώντες διαμορφώνουν άποψη για τα εθνικά συμφέροντα και αποφασίζουν τι τελικά συνιστά εθνικό συμφέρον και τι όχι. Πώς αποτιμάται το μέγεθος της ισχύος και πώς προσλαμβάνεται από τους διαφορετικούς κρατικούς και μη δρώντες παραμένει αδιευκρίνιστο. Οι δομές της κοινωνικής ζωής σε όλες τις εκφάνσεις της —στην προκειμένη περίπτωση, και στην εξωτερική πολιτική— είναι κοινωνικές, όχι υλικές. Οι αντιλήψεις των δρώντων είναι αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης των κοινωνικών δρώντων, των τρόπων με τον οποίο επικοινωνούν και συνεννοούνται στην εξωτερική πολιτική. Οι αντιλήψεις που έχουν για τον εαυτό τους και την ταυτότητά τους, αλλά και για τον άλλο, για τις προθέσεις και τις αξίες που υιοθετούν και υπηρετούν, διαμορφώνουν το κοινωνικό υπόβαθρο στο οποίο λαμβάνουν χώρα οι εξωτερικές σχέσεις. Η ταυτότητα και το εθνικό συμφέρον των κρατών δημιουργούνται μέσα από αυτές τις κοινωνικές δομές. Δεν μπορούν να θεωρούνται εκ των προτέρων δεδομένα στη βάση της ανθρώπινης φύσης ή της εγχώριας πολιτικής.

Η ανάλυση αυτή είναι θεμελιώδους σημασίας, καθώς επιτρέπει ευρεία περιθώρια επανα-

διαμόρφωσης των κύριων παραμέτρων της εξωτερικής πολιτικής. Είναι οι κοινωνικές δομές και οι ιδέες των δρώντων αυτές που δημιουργούν την ποικιλία των αποτελεσμάτων στο πεδίο της εξωτερικής πολιτικής. Εκείνο που έχει σημασία στη διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής δεν είναι η ισχύς καθαυτή, αλλά το πώς αυτή γίνεται αντιληπτή από τους παράγοντες. Επίσης, η ισχύς δεν αντλείται μόνο από έναν ισχυρό στρατό και μία οικονομία που παράγει πλεονάσματα, αλλά και από φύσει διυποκειμενικές έννοιες, όπως η νομιμοποίηση, οι νόρμες και οι κανονιστικές αρχές και η πρόσδοση συγκεκριμένου νοήματος και περιεχομένου σε έννοιες και γεγονότα. Η εξωτερική πολιτική των κρατών δεν καθορίζεται τόσο από την αντικειμενική πραγματικότητα, αλλά από το τι αυτά νομίζουν ότι είναι η πραγματικότητα. Τα κράτη, με τις επιλογές τους είναι και δημιουργοί της πραγματικότητας.

Από όσα προαναφέρθηκαν είναι σαφές ότι η πολυθεματική προσέγγιση των ΔΣ σε αυτόν τον τόμο, όπως και η πολυπρισματική ανάλυση κάθε επιμέρους θέματος που τίγεται στα κείμενά του, τον καθιστούν πολύτιμο βιβλίο αναφοράς τόσο για τον θεωρητικό των Διεθνών Σχέσεων όσο και για όσους ασχολούνται στην πράξη (πολιτικούς, διπλωμάτες, επιχειρήσεις, πολιτικούς ακτιβιστές) με την εφαρμογή και άσκηση συναφών πολιτικών ή τη διαχείριση επιπτώσεών τους (οικονομικών, κοινωνικών, περιβαλλοντικών, πολιτισμικών κ.λπ.). Και όχι μόνον γι' αυτούς! Αλλά και για κάθε πολίτη που επιθυμεί να είναι ενημερωμένος για όσα διαδραματίζονται στο όλο και πιο πολύπλοκο διεθνές περιβάλλον μέσα στο οποίο ζει και αναπτύσσει την προσωπικότητά και τη δράση του.

*Χρήστος Α.
Φραγκονικολόπουλος*

